כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויגש ■ ח' טבת ה'תשפ"א ■ 23.12.2020 ■ גליון מס' 613

ואת יהודה שלח לפניו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כשנצטווה יעקב לרדת למצרים, למרות שהובטח לו מפי הגבורה: "אנכי ארד עמך מצרימה", הוא ידע שהדבר צריך הכנה מוקדמת, ולכך הוא שולח את בנו יהודה ככתוב: "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות גושנה". מטרת השליחות היתה כפולה כמו שמובא במדרש [ב"ר צה ג]: "חד אמר להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו" ורש"י הוסיף: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". והנה למטרה זו ממנה יעקב את יהודה להיות המנהיג המפלס את הדרך לכל המשפחה, ונשאלת השאלה מדוע דווקא יהודה ולא ראובן למרות שהיה הבכור וגדול האחים? ובמיוחד שלפי המסופר בתורה לכאורה היו לראובן התכונות הנחוצות למנהיג, כי מה מצפים ממנהיג, שכאשר הציבור נמצא בבעיה או במצוקה, שהוא יקום ויפתור את הבעיה, וכך לכאורה נהג ראובן בכמה מקרים: כשבקשו האחים להמית את יוסף היה זה ראובן שפתח בהצלתו, כמו שאמרו במדרש [שם פד לו]: "ויצילהו מידם - אמר לו הקב"ה אתה פתחת תחילה בהצלת נפשות, חייך שאין מפרישין ערי מקלט תחילה אלא בתחומיך". וכן כאשר סירב יעקב לשלוח את בנימין למצרים למרות שכל המשפחה תימצא ברעב בארץ כנען, היה זה ראובן שהתעורר ראשון והציע לאביו: "תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך" ואם לא אעמוד בכך: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך". והנה למרות נכונותו של ראובן לסייע ולפתור את בעיות המשפחה אין יעקב מתרשם מכך, ואין הוא ממנה את ראובן אלא דווקא את בנו יהודה גם לשליחות זו.

מה פסול מצא יעקב בראובן? המנהיג נבחן לא רק לפי המעשים שלו אלא גם מה עומד מאחורי המעשה. על הצלתו של ראובן את יוסף אמרו במדרש [שם פד טו]: "אמר ראובן אני הבכור ואין הסירחון תלוי אלא בי". כלומר לא העוול שבמעשה עורר את ראובן, אלא עשה מה שעשה ככיסוי להציל את עורו, "אין הסירחון תלוי אלא בי", ומנהיג שפועל משיקולי תועלת אישית ולא מתוך טובת העניין אינו ראוי להיות מנהיג. חסרון אחר היה לראובן שאינו נוטל את האחריות על עצמו אלא הוא מטיל אותה על האחרים, וכך היה כאשר האחים הכירו בחטאם ואמרו: "אבל אשמים אנחנו" מוציא ראובן את עצמו מן הכלל ואומר להם: "הלוא אמרתי אליכם לאמור: אל תחטאו בילד ולא שמעתם". וכך הדבר חוזר שוב כשהוא מטיל את תוצאות מעשיו לא על כתפי עצמו אלא על שני בניו כשאומר לאביו: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך", אב שמפליל את שני בניו על מעשיו שלו אינו ראוי להנהגה. ואילו יהודה בכל המקרים האלו נוהג ההיפך מראובן, בהצלת יוסף אין לו כל אינטרס אישי אלא טובת העניין עצמו, ולמרות שהציל את יוסף אין הוא מתחמק מאחריות ועם כולם הוא אומר: "אשמים אנחנו". וגם אח"כ במקרה של תמר אין הוא מתחמק מאחריות אלא אומר: "צדקה ממני". וכן כשצריך לשכנע את יעקב שיסכים לשלוח את בנימין אין הוא מסתתר מאחורי אחרים אלא נוטל את כל האחריות על עצמו ואומר ליעקב: "אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאותיו אליך והצגתי לפניך וחטאתי לך כל הימים". ועל כן העדיף יעקב את יהודה על ראובן. הבדל כזה רואים אנו גם בין שאול ודוד. כאשר שמואל מוכיח את שאול שלא שמע בקול ה', אין שאול מודה באשמה אלא מטיל אותו על העם באומרו: "ויקח העם מהשלל" [שמואל א, טו כא] ואילו כשנתן הנביא אומר לדוד "אתה האיש", אין דוד מתחמק אלא מודה ואומר: "חטאתי לה'" ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת חורף
מה הלכות המיוחדת לצום י' בטבת שחל לביות בערבת שבת?...
המשך בעמ' 2

לא אתם שלחתם
לאחר שיוסף מתגלה בפני אחיו, הוא מבקש להרגיעם בכך שאומר להם, שהקב"ה שלחו הנה. וכל סיבוב הדברים היה, על מנת להחיות...
המשך בעמ' 2

כפילת פסוק שמע ישראל לחינוך
בפרשתנו פרשת ויגש (מ"ו, כ"ט) כתוב: וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָיו וַיִּבְךְּ עַל צַוָּארָיו עוֹד...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת

ולא ייחד את הייחודים
סיפור עמוק זה שמעתיו במהלך השבעה של הגאון הרב פסח שטרן מדינוב זצ"ל, מבנו שליט"א, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו...

"שניכם צודקים"
"שנלר, שנלר" צורחים הקלגסים ומאיצים בשלדים הצועדים. אבל חצקל ולייבל עסוקים בוויכוח סוער. הם מנהלים אותו בחשאי, באופן...
המשך בעמ' 6

שביבים
■ *תפסיק להיות חמור!!*
■ *שווים של יסורים בעולם הזה*
■ *לזכות לבנים צדיקים*
המשך בעמ' 7

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

צום י' בטבת שחל להיות בערב שבת

שאלה: מה הן ההלכות המיוחדות לצום י' בטבת שחל בערב שבת?

תשובה: הצום היחיד שיכול לחול בערב שבת הוא צום י' בטבת.

הפעם הקודמת שצום י' בטבת חל בערב שבת התרחשה בשנת תשע"ד - לפני 7 שנים, והפעם הבאה שתאריך זה יחול בערב שבת יהיה בשנת תשפ"ד בעוד 3 שנים (וגם בשנת תשפ"ה - שנתיים ברצף!).

ויש מספר הלכות ונקודות ייחודיות לקביעות לא נפוצה זו.

א) אם מתפללים 'מנחה קטנה' ביחד עם קבלת שבת וערבית, יש לשים לב להקדים את זמן תפילת מנחה, שהרי יש קריאת התורה והפטרה וברכת כוהנים - מה שאין במנחה רגילה של ערב שבת.

ב) לנוהגים להניח תפילין במנחה בתענית ציבור - נחלקו הדעות האם להניח גם בתענית שחלה בערב שבת[א].

ג) מוזכר בהלכה שבעל נפש יחמיר על עצמו לענות את גופו בכל ה' עינויים גם בשאר תעניות ציבור (ולא רק ביום הכיפורים ותשעה באב) אך השנה שהצום חל בערב שבת, לא יחמיר על עצמו בעניין הרחיצה, וירחץ גופו בחמין מפני כבוד השבת[ב].

ד) כמו כן מותר להסתפר ולהתגלח לכבוד השבת[ג].

ה) מותר לטעום את התבשילים שמכינים לכבוד שבת כדי לדעת אם יש בהם טעם ואם צריך להוסיף תבלין, אך יטעם פחות מרביעית ולא יבלע[ד].

ו) בתענית ציבור נוהגים לתת צדקה ורבים עושים זאת לאחר תפילת מנחה. המתפללים מנחה קטנה לא יוכלו לעשות זאת מפני קדושת השבת, ויראו לתת צדקה קודם לכן.

ז) באשר לברכת כוהנים:

אם מתפללים מנחה סמוך לשקיעה - הכוהנים נושאים את כפיהם.

אם מתפללים לאחר פלג המנחה (אך לא סמוך לשקיעה באופן שברכת כוהנים היא קודם החצי שעה שסמוכה לשקיעה) - לבני אשכנז גם במקרה כזה הכוהנים נושאים כפיהם, אך לבני ספרד פסק בילקוט יוסף[ה] שלכתחילה לא יישאו כפיים, ואם עלו - לא ירדו.

אם מתפללים מנחה קודם פלג המנחה - אין נושאים את כפיהם[ו]. ולחזון איש נושאים כפיהם אף במנחה גדולה.

ח) במנחה אין אומרים תחנון ואבינו מלכנו.

ט) נפסק להלכה שבתענית שחלה בערב שבת צריך להשלים את התענית עד צאת הכוכבים, ואין לחוש לכך שנכנס לשבת כאשר הוא מעונה[ז].

אולם יכולים להתפלל 'ערבית מוקדמת' ובכך לעמוד היכון לקדש מיד עם צאת הכוכבים (זמן סיום הצום) אך יש להקפיד על כל ההלכות הנוגעות לתפילת ערבית מוקדמת (מנחה קודם 'פלג', לחזור ולקרוא קריאת שמע, ועיין לעיל לעניין 'ברכת כוהנים').

י) כתב בלוח 'דבר בעתו': גבאים שעיניהם בראשם מכינים 'קידוש' לליל שבת זה (!!!) עבור ישישים וקשישים תשושים ותשים (אחד מהם יכול להוציא את חבריו ידי חובה) מלוויהם ישימו לב שיהיה מישהו שיקדש לבני הבית שנותרו בבית.

יא) למתפללים ערבית בזמנה - אם יש דברי תורה בין קבלת שבת לערבית כנהוג בהרבה מקומות, יראה הדרשן לסיים מיד בזמן הראוי לתפילת ערבית, כדי לא להכביד את הצום על הציבור, ובהרבה מקומות כאשר מסיימים 'קבלת שבת' כבר (כמעט) הגיע הזמן הראוי לתפילת ערבית, ולכן יוותרו על הדרשה בשבת זו.

א - עיין לוח ההלכות והמנהגים (זלזניק) י' בטבת תשפ"א הערה 32.
ב - משנה ברורה סימן תק"נ ס"ק ו'.
ג - פסקי תשובות סימן תק"נ אות ח' (וע"ע בלוח ההלכות ומנהגים [זלזניק] לשנת תשפ"א י' בטבת הערה 82).
ד - משנה ברורה סימן תקס"ז ס"ק ו'.
ה - ילקוט יוסף סימן קכ"ט.
ו - והחזן יאמר 'אלוקינו ואלוקי אבותינו', אבל בילקוט יוסף סימן קכ"ט פסק לא לומר.
ז - שו"ע ורמ"א סימן רמ"ט סעיף ד'.

לא אתם שלחתם

/ הרב איתמר הרשקו

לאחר שיוסף מתגלה בפני אחיו, הוא מבקש להרגיעם בכך שאומר להם, שהקב"ה שלחו הנה. וכל סיבוב הדברים היה, על מנת להחיות את משפחת יעקב, בזמן גלותו במצרים[1]. הדרך בה יוסף אומר זאת לאחים, היא ע"י הצגת המאורעות כהמשך לחלומותיו.

לולי היה מספר יוסף לאחיו על חלומותיו, ולולי הוספת הדברים באזני אביו - לא הייתה צומחת הישועה.

ולכן יוסף מבקש שני דברים, מהאחים. שלא להיעצב על עצם המכירה[2], ושלא לרגוז בדרך. שכן הקב"ה הוא זה ששלח אותו

למצרים, ושמו כאדון לכל העם. וכל זאת מהעצה העמוקה, שממנה נשלח יוסף[3], ודרך העיר בה מתגלים המלכים[4].

כשיוסף סיפר את החלומות והדברים, לאחים וליעקב, נאמר על יעקב ש'שמר את הדבר'. כמי שיושב ומצפה לראות, מתי תתקיים הנבואה הזו[5]. בדיוק כשם ששמר הקב"ה, וציפה לגאול את ישראל ב'ליל השמורים'[6].

וכדי להשלים את הדבר, היה צריך יוסף לפדות את יעקב[7]. כשירד בשלשלאות של בשמים[8], למצרים. הזמן בו נלקח יוסף למצרים, היה בסמוך לראש השנה[9] - יום הולדת את פרעה. ולכן אורחת הישמעאלים נשאה איתה מרקחות בשמים, כשי לפרעה ליום הולדתו. ומכיוון שכך, הם הלכו תחילה לבית שר הטבחים, פוטיפר - שהוא הממונה על סעודת המלך[10]. וכשראה את יוסף עימם, חמד אותו לעצמו וקנהו מהם[11].

לולי שהאחים היו מוכרים אותו, לשיירה הזו. גם אם יוסף היה יורד מצרימה, הוא היה מגיע לשוק העבדים ושם נמכר. אך כיוון שמגמת פניהם הייתה, לבית המלך. זכה לבסוף יוסף, לעלות שם על כיסאו של משנה המלך.

הרצון של האחים למכור את יוסף, נבע מכך שאמרו - 'נראה מה יהיו חלומותיו[12]'. וכך למרות שידם, לא הייתה בו להמיתו. הם הביאוהו למקום, ממנו הוא זכה לעלות ולגדול.

ולכן יוסף אומר להם היום - אל תעצבו. שכן לעצבות, מה זאת עושה[13]. ובנוסף הוא מבקש מהם, שלא יחר להם עניין המכירה. שלולי כן, לא היה מגיע יוסף עד הלום.

בדבר החלומות שסיפר יוסף לאחים, הוא הדגיש את הממשלה שלו עליהם. כאב השולט על בנו. וכך כעת שמו האלוקים - כאב ואדון, לפרעה ולמצרים[14]. ודווקא עניין זה, הוא המביא להחייאת עם רב[15].

אך העניין לא מסתיים בגלות מצרים, כי אם בחורבנות הבאים, במקדשי בנימין ויוסף[16]. וכשם שנשלח יוסף למצרים, ובזה עלה לגדולה. כך נשלחה אמנו לגלות[17], אך הכתיב הקב"ה את גאולתו עמנו[18].

ויש פתחון פה לעתיד לבוא[19], כשנגשים האחים - לקיים את הדבר[20]. ומלכות בית דוד שהתחלקה בשכם, שבה ומשתלמת בהרי ישראל[21], כשהמקדש בתוכנו - לעולם[22].

1 - ולכן מה שראוי שיאמר בזה הוא שמכירת יוסף היתה מסובבת מהש"י בהשגחתו עליו שיעלה לגדולה הזאת ויותר בהשגיחו על בני ישראל כמ"ש להחיות עם רב לפליטה גדולה ואם לענין הגלות והגאולה - אברבנל בראשית, מה

2 - ולפי פשוטו של מקרא יש לומר לפי שהיו נכלמים היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו להתווכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר אתה ספרת לה"ר עליו וגרמת לנו לשנאתו - רש"י בראשית מה, כד

3 - מעמק חברון, והלא חברון בהר שנאמר (במדבר יג) 'ויעלו בנגב ויבא עד חברון'. אלא (ב"ר) מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון. לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים (לעיל טו) 'כי גר יהיה זרעך' - רש"י שם לז, יד

4 - ויבא שכמה, (סוטה יא) מקום מוכן לפורעניות. שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד. שנאמר (מ"א יב) 'וילך רחבעם שכמה' - שם

5 - היה ממתין ומצפה מתי יבא - שם, יא

6 - 'ליל שמרים', שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו. לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. 'הוא הלילה הזה לה"', הוא הלילה שאמר לאברהם, בלילה הזה אני גואל את בניך - רש"י שמות יב, מב

7 - א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו. דכתיב (הושע יא, ד) 'בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם ואט אליו אוכיל' - שבת פט:

8 - למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים. שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים, שלא יוזק מריח רע - רש"י בראשית לז, כה

9 - כל מעשי יוסף במצרים היו סביב ראש השנה. שבמשך שנה שלמה ניסתה אשת פוטיפר להכשילו - 'כדברה אליו יום יום', עד שהגיע יום הולדת פרעה, שהוא יום גינוסיא של המצרים. ולאחר עשר שנים, חוטאים שרי המשקים והאופים ביום זה ומושלכים לבור עם יוסף. לאחר שנה יוצא שר המשקים, ומקץ שנתיים ימים יוצא אף יוסף - ביום ראש השנה.

10 - שר הטבחים, שוחטי בהמות המלך - שם, לו

11 - הוא פוטיפר, ונקרא פוטי פרע על שנסתרס מאליו. לפי שחמד את יוסף למשכב זכר (סוטה יג) - שם מא, מה

12 - ונראה מה יהיו חלמתיו - בראשית לז, כ

13 - על פי הפסוק - 'ולשמחה מה זו עושה' (קהלת ב, ב)

14 - וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מצרים - בראשית מה, ח

15 - לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה - שם, ז

16 - 'ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך', על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין, וסופן ליחרב. 'ובנימין בכה על צואריו', על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף, וסופו ליחרב - רש"י שם, יד

17 - ע"ז שואל "אמכם אשר שלחתיה איזה ספר כריתות שלה", הלא שלחתיה בלא ספר כריתות וזה אות כי לא שלחתיה מפני שמאסתי בה רק מפני שמרדה נגדי ולא נפסק הקשר בינינו - מלבי"ם ישעיהו נ, א

18 - 'ושב ה' אלהיך את שבותך', היה לו לכתוב והשיב את שבותך. רבותינו למדו מכאן, כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו, שהוא ישוב עמהם - רש"י דברים ל, ג

19 - אבא כהן ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה... יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא שנאמר (תהלים נ) אוכיחך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה - בראשית רבה צג, י

20 - ואחרי כן דברו אחיו אתו - בראשית מה, טו

21 - ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו [יהיו] עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד - יחזקאל לז, כב

22 - בהיות מקדשי בתוכם לעולם - שם, כח

כפילת פסוק שמע ישראל לחינוך

/ הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת ויגש (מ"ו, כ"ט) כתוב: וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צַוָּארָיו וַיֵּבְךְּ עַל צַוָּארָיו עוֹד. וברש"י שם כתב: אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע. עכ"ל.

הסתפקתי, כאשר בני קרא את שמע ישראל וכיסה את פניו ביד שמאל, האם מותר לי בשביל לחנכו לומר לו שיקרא שנית את הפסוק שמע ישראל ויכסה את פניו ביד ימין, או דהוי בכלל האיסור שאין לכפול את הפסוק שמע ישראל.

והגאון הגדול רבי אלחנן פרינץ שליט"א, כתב לי וזה לשונו: המשנה במסכת ברכות (לג, ב) אומרת כי האומר מודים מודים - משתקין אותו. ומבואר בגמרא דזה "משום דמיחזי כשתי רשויות.... " ואומר שם בגמרא רבי זירא דהוא הדין בקריאת שמע: "כל האומר שמע שמע - כאומר מודים מודים דמי". אולם ממשיכה הגמרא ואומרת: "מיתיבי: הקורא את שמע וכופלה - הרי זה מגונה. מגונה הוא דהוי, שתוקי - לא משתקינן ליה! לא קשיא, הא דאמר מילתא מילתא ותני לה, והא דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה".

האיסור לכפול הוא בפסוק או במילים

נחלקו הראשונים בהסבר דברי הגמרא, האם משתקין אותו דבר כשחוזר ואומר את כל הפסוק במלואו בשנית או כאשר אומר מילה וחוזר עליה שנית (כגון: שמע שמע, ישראל ישראל וכו') אזי משתקין אותו.

לפי דעת הרמב"ם (קריאת שמע ב, יא) האיסור הוא דווקא כשחוזר מילה מילה, אולם בפסוק שלם אין זה איסור, אלא דבר מגונה, ואלו דבריו: "קרא פסוק וחזר וקראו פעם שניה - הרי זה מגונה. קרא מלה אחת וכפלה, כגון שקרא 'שמע שמע' - משתקין אותו". וכן הביא הרשב"א (ברכות לג, ב) בשם רב האי גאון, וזו לשונו: "לא קשיא הא דאמר מילתא מילתא ותני לה הא דאמר פסוקא פסוקא ותני לה, פירש ר"ה גאון ז"ל דפסוקא מגונה הוי שתוקי לא משתקינן ליה, אבל מילתא מילתא סלוקי נמי מסלקינן ליה, ונראה שפירש כן משום דמילתא מילתא הוי כמודים מודים... ".

וכן דעת רבינו חננאל, בעל הלכות גדולות (מובא בתוספות ד"ה 'אמר פסוקא') והרי"ף (ברכות כג, ב) שבכופל פסוק הרי זה מגונה, אך כשכופל מילה משתקים אותו. ונראה דשיטה זו מחוורת היטב עם מה שמצינו דנפסק (שולחן ערוך סג, ד) שמי שלא כיוון בפסוק הראשון של שמע חוזר (עיין ברבינו מנוח).

אולם דעת רש"י (ד"ה 'מילתא'. וכן משמע מדבריו בסוכה נג), הרי"ד (בפסקיו) והריא"ז (הלכה ד, ב) שאם כופל פסוק שלם - משתקים אותו, אך אם כופל מילה - הרי זה מגונה. הגר"א (שנות אליהו) מביא ראיה לשיטת רש"י משאלת רב פפא מדוע משתקים אותו ואין אומרים שכפל משום שלא כוון תחילה.

הטור הביא את שני הפירושים וכתב דיש לחוש לשניהם, וכן פסק השולחן ערוך (סא, ט). ובמעשה רוקח (הלכות ק"ש ב) הסיק: "על כן יש ליזהר שלא לכפול מעולם לא פסוק ולא תיבה זולת פסוק 'ה' הוא האלהים' שאומרים אותו שבעה פעמים ביום הכפורים שהותר להדיא אליבא דכו"ע משום דאשכחן ליה בקרא גבי אליהו". ועיין בדברי הגר"א (סקי"ז) בדיוקו בלשון מרן "אסור", דזהו אסור בכל מקרה לחזור, אלא נחלקו במה משתקים. אגב, אציין כי בעל דבר סיני כתב שלפי הרמב"ם האיסור בכפילת שמע אינו משום שנראה כפונה לשתי רשויות, אלא משום שצריך לקרוא את הפסוקים כסדרם (וע"ע בשו"ת אגרות משה ב, כב).

אולם לפי השיטה הסוברת דגם בכופל כל הפסוק משתקין אותו, יש לעיין מה יעשה מי שלא כיוון, ועיין בב"ח הכותב שמי שלא כוון לבו - יאמר את הפסוק פעם שניה אך בלחש, דבזה אין איסור, וכן איתא בספר חסידים (יח). וכ"כ הפרי מגדים (במשבצות-זהב אות ג) שאם לא כיון לבו בפעם הראשונה יחזור לקראו בלחש.

ויש לומר כי דברי השולחן ערוך (סג, ד) דאם לא כוון צריך לחזור, בזה לא אמרינן דהוי כשתי רשויות כיוון דאינו יכול לעשות באופן אחר, ולא ניתן למונעו מלקיים מצוות עשה של קריאת שמע דהיא מדאורייתא. ולפיכך במקרה זה התירו לו לכפול. וע"ע בזה בשו"ת יביע אומר (ו אורח-חיים ה אות ב) דהביא זאת בשם הרשב"ץ (ברכות לג) דמוטב שיקרא מגונה ולא יעשה רשע לפי המקום שעה אחת, כיון שאינו יוצא ידי חובה עד שיכוון. וכ"כ כף החיים (סא אות לד. סג אות טוב). אולם עיי"ש דכתב דיקרא בלחש, וכן דעת המשנה ברורה (סג, סקי"ד) דיקרא בלחש, וכן הובא בספר התפילה והלכותיה (ח"א יז, יא). ועיין עוד בספר הליכות עולם (ח"א עמוד קח סעיף ה) ובשו"ת תשובות והנהגות (א, נח).

ומה דמצינו (ירושלמי ברכות א, א) שרבי שמואל בר נחמני קרא את שמע לפני השינה והיה חוזר וקוראה עד שנרדם, יתכן דיש חילוק בין שמע על המיטה לבין קריאתה בתפילה (כן הבין המגן-אברהם). אולם הסמ"ג (עשין יח) והכסף משנה (בשם הגהות מיימוניות) העירו דהוא קרא את כל הפרשיה, ובזה מותר לכפול. וע"ע בסמ"ק (קד) דכתב שאין להקפיד על מי שכופל את כל הפרשה, ומשמע דזהו אף בתפילה (ולא רק על גבי המיטה).

קריאת שמע של יחיד

הפרי חדש ביאר אחרת את מעשה רבי שמואל בר נחמני בירושלמי, והוכיח שביחיד מותר לכפול. התוספות (ברכות לג ד"ה 'אמר מודים') מביאים את הירושלמי (ברכות ה, ג. מגילה ד, י): "הדא דאמר בציבורא, אבל ביחיד - תחנונים הן". וציין דמשמע דביחיד יש להקל. וחזיתי דכן איתא בריטב"א (סוכה נג, ב): "וכולהו ליתנהו אלא בצבור ומשום חשדא אבל ביחיד שרי עד דמכוין דעתיה וכן מפורש בירושלמי". דברי ירושלמי אלו הובאו בתשובות הגאונים החדשות (לו), בפירוש רב ניסים גאון (בברכות) ברבינו עובדיה מברטנורא ובעוד.

וכן דעת הב"ח (אורח-חיים סא) שיש לפסוק כירושלמי, דהרי הגמרא נקטה בלשון "משתקין אותו", ומשמע שאדם אחר עושה זאת (כלומר, אחרים שומעים אותו). ועיין עוד בב"ח דמסיק שיחיד רשאי לכפול אף כשמתפלל בציבור בלחש ואין שומעים אותו (והמגן אברהם סק"ט הקשה על הב"ח). ואילו האליה רבה (סא, סקי"ז) חיזק את דעת הב"ח. וכ"כ להקל ביחיד הפרי חדש (סא, סק"ט), וכן מבואר בשיירי כנסת הגדולה (הגב"י סא אות ד), וע"ע בשו"ת יביע אומר (ז אורח-חיים יד. י אורח-חיים ה) ובספר תפלה למשה (חלק ו, סי' ב אות ט).

וע"ע באלפסי זוטא (לרמ"ע מפאנו) דחילק: דמי שכופל פסוק בציבור - הרי זה מגונה, וביחידות מותר כיון שזה דרך תחנונים. אולם מי שכופל מילה מילה - גם ביחיד משתקים אותו כיון שזה מורה על קלות ראש.

המאירי (ברכות לג, ב) בעניין זה כתב, בהאי לישנא: "ובגמ' אמרו שהאומר שמע שמע משתקין אותו אם אמר פסוק שלם וכפל אותו לאלתר אבל אם הוא כופל מלה מלה אין משתקין אותו אלא שהדבר מגונה ויש מפרשים בהפך ובתלמוד המערב פירשו דוקא בצבור אבל יחיד תחנונים הם ואם לא כיון חוזר וכופלו"

אלא דהטור כתב דכיון שבסוגייתנו לא מובא החילוק בין יחיד לבין ציבור, אין לקבלו להלכה, ועיין ברמב"ם[1] ובשולחן ערוך שלא חילקו.

המתנה

מצינו שכאשר לא כיוון בפסוק ראשון של שמע צריך לחזור ולאומרו. ויכול לומר מיד בשקט (או דאין איסור לחזור דדווקא במילים נאסר). ומצינו פיתרון נוסף והוא שימתין מעט, לפני הקריאה הנוספת, וכפי שניתן לדייק בדברי המאירי "אם אמר פסוק שלם וכפל אותו לאלתר", וכן כתב הט"ז (סג, סק"ג) שימתין מעט ואחרי כן יקרא שנית, וכיון שאינו קורא ברציפות אין שייך הדין של משתקים אותו.[2] וכ"כ המשנה ברורה (סא, סקכ"ב) דהאיסור הוא דווקא בקורא פעמיים ברצף.

וכן הובא בבן איש חי (פרשת וארא אות ו): "אם לא כיון לבו בפסוק

שמע ישראל בפשטן של דברים לא יצא י"ח וצריך לחזור, ואם הרגיש בעצמו תכף אחר שאמר פסוק שמע לא יחזור לומר פסוק שמע פעם שנית דאומר שמע שמע משתקין אותו שלא יהיה נראה כמודה לשתי רשויות ח"ו, אלא ישתוק שיעור אמירת פרשה ראשונה ואח"כ יחזור לומר פסוק שמע" (וכ"כ בכף החיים סג, סקי"ז שימתין מעט). ובמקור חיים לחוות יאיר (סא, סק"י) כתב ששיעור ההמתנה הוא כדי שאילת שלום (תוך כדי דיבור). ובשו"ת מהרש"ך (ג, לא) כתב שהוא שיעור הילוך ד' אמות. ואומר כי חזיתי דבשו"ת עשה לך רב (ז, ט) כתב לחדש "שכל ענין זה של חשש רשויות אין לו מקום בזמנינו".

ראוי להביא כי יש החולקים על פיתרון זה, ועיין בשולחן ערוך הרב (סא, ג) דכתב דגם אם שהה קצת, לכתחילה אין לכפול בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים.

חזרת כל הציבור, וביום כיפור

ומה שרואים אנו שבעבר במוצאי יום כיפור קראו פעמיים ברצף את הפסוק שמע ישראל, כתבו התוספות (ד"ה 'אמר פסוקא') דהוא מנהג פסול, אך יתכן שאין בכך איסור, דכיוון שאינו קורא קריאת שמע בזמנה (ומקבל עול מלכות שמים). ודעת השולחן ערוך (סא, יא) ד"יש ללמדם שלא יאמרו" זאת דזה אינו טוב.

וע"ע ברבינו יונה (על הרי"ף ברכות כג, ב) דתירץ דכיוון דהוא מנהג קדום ונעשה בציבור, אין לחוש לשתי רשויות (וכ"כ האורחות חיים הלכות מאה ברכות סי' לא). וניתן לומר ששיטה זו סברא דבכפילת פסוק שלם אין משתקין, אלא דזהו מגונה כי הוי כמתלוצץ, אך בציבור אין לחוש שמתלוצץ (וע"ע בכיוון זה בדברי בעל לשד השמן אורח-חיים ח). וע"ע בספר חבל נחלתו (יב, ג) ובילקוט יוסף (סא, ח).

וע"ע בב"ח דכתב דאין לשום חכם וגדול לבטל המנהג במקומות שנהגו כן, דדווקא כשיחיד אומר אותו בפני הצבור אבל כשכל הצבור אומרים כן לעורר הכוונה שרי, וכן הובא באליה רבה (סא, סקי"ז). וע"ע בדברי המהר"ם שיק (אורח-חיים לא) הדן בכפילת תיבות של חזנים (וע"ע בשדי-חמד אסיפת דינים מערכת הפסק אות ט. בשו"ת אור לציון ז, לט. בשו"ת יביע אומר ו אורח-חיים ז אות ד). אגב בתפארת ישראל (הלכתא גבירתא, מגילה ד, ט) כתב: "ואם לא כיון יחזור ויקרא בלחש... ועי' מ"ש רבינו הגדול זצוק"ל בתפארת ברכות פ"ה מ"ג דיחיד מותר דדרך רצוי הוא, ובציבור ג"כ בדרך שיר מותר".

כפילות בשנים מקרא ואחד תרגום

בכף החיים (סא, סקל"ה) התיר בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום לכפול את הפסוק שמע, וציין דזה מפני דקריאתו מוכחת עליו שאינו כב' רשויות, שהרי כופל הוא את כל הפסוקים (וגם אינו בעונת קריאת שמע) ולכן יש להתיר. אך העיר דעדיף דיקרא את הפעם השניה בלחש (וכן הובא בחיי משה סא אות י). וכ"כ במעורר ישנים (אות קח) דיקרא בפעם השניה בלחש. וע"ע בשו"ת בנין ציון (לו) דכתב דיש להתיר לקרוא פסוק זה של שמע אף שמו"ת, מפני שאסרו דווקא בדרך תפלה ובקשה או דרך שבח ותהלה.

אולם בשו"ת ים הגדול (ג) ציין דבספר מנחת זכרון הביא דיש מי שסובר דאין לקרוא בפסוק זה שמו"ת, משום החשש דהאומר שמע שמע משתקין אותו. ועיי"ש שדחה הדברים דזה נאמר דווקא בעת שקורא קריאת שמע ומכוין לקבל עול מלכות שמים (וכן כתב בשו"ת רבבות-אפרים ג, קפט. וע"ע במאמר מרדכי סא, סק"ה). וכן התירו לקרוא את פסוק שמע שמו"ת שו"ת אבני צדק (ט), שו"ת ערוגת הבושם (א, יז), קצות השלחן (עב הערה י) ובילקוט יוסף (סא, ח).

בתר עיוני בזה מצאתי דכתב בקיצור שולחן ערוך ילקוט יוסף (אורח-חיים סה, ג): "הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקורין קריאת שמע, ואמר עמהם פסוק ראשון ופסוק ברוך שם, ושמע שוב ממנין הסמוך שקורין קריאת שמע, יכול לחזור מיד ולומר עמהם פסוק שמע וברוך שם, ואין לחוש בזה משום האומר שמע שמע משתקין אותו".

לגבי כיסוי העיניים בשמע ביד ימין, עיין בשו"ת אבני דרך (א, ט) דהראנו דגם איטר מכסה ביד ימין, עיי"ש. ואינני חפץ לכפול את הדברים.

העולה לדינא: בשביל לחנך את בנו לכסות עיניו כדין בקריאת שמע, יכול לומר לו[3] לקרוא בשנית את הפסוק שמע ישראל (די"א דאין איסור באמירת פסוק שלם, וכן מיירי ביחיד). אולם ידאג שבנו ישהה מעט [או שיאמר ויסביר לו (אביו) איך יש לנהוג ע"פ ההלכה, וזוהי המתנה מספקת]. ואף טוב שיעשה זאת הבן בלחש. (עכ"ל).

1 - והעיר הגר"א נבנצל כי "אין דרך הרמב"ם להביא מה שאינו בגמרא".
2 - פיתרון אחר הוא לקרוא את כל הפרשה בשנית, כמובא במגן אברהם (סג, סק"ו) ובחיי אדם (כלל כא, יט).
3 - תיקון מעשי הילד בעת שהוא מתפלל מותיר רושם גדול יותר, והסיכוי שהבן ישוב וישגה במעשה זה הינו קטן יותר מאשר אם יתקנו אחר התפילה.

סיפור לשבת

ולא ייחד את הייחודים

/ הרב נתנאל יוסיפון

סיפור עמוק זה שמעתיו במהלך השבעה של הגאון הרב פסח שטרן מדינוב זצ"ל, מבנו שליט"א, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו.

מספרים על רבי צבי אלימלך מדינוב, בעל ה'בני ישששכר', (שהרב שטרן זצ"ל היה מצאצאיו), שהיה בקיא גדול בייחודי השמות שיש לייחד על פי תורת הנסתר בעת פטירת האדם ועליית נשמתו לגנזי מרומים. כה בקיא היה הבני יששכר בעניין זה עד שהיו מגדולי הצדיקים שביקשו שישהה לידם בעת פטירתם.

והנה, בעת שהגיע יומו ושעתו של הבני יששכר להסתלק מהעולם, וכבר החלה גסיסתו, ביקש הרבי מכל תלמידיו וקרוביו שיצאו מחדרו, כדי שהוא יוכל להתרכז ולייחד את הייחודים הקדושים. יצאו כולם מהחדר והרעישו שמיים בתפילה שיקרע גזר הדין, והרבי בפנים מייחד ייחודים ושקוע בשרעפי קודש.

והנה, לפתע, מתפרץ למקום איש כפרי פשוט, שדורש בצעקות להיכנס לרבי. ניסו כולם להרגיעו וציינו בפניו שהרבי מוטל על ערש דווי, ואי אפשר להיכנס פנימה. אך אותו אדם דורש בתוקף – 'הכניסוני אל הרבי. לפני זמן מה הייתי אצל הרבי וביקשתי עצה בענייני פרנסה. הרבי יעץ לי לקנות כמות גדולה של צמר גפן, והנה כעת מחירי הסחורה יורדים, ואני עלול להפסיד ממון רב'.

למרבה הפלא, שמע הרבי את צעקותיו, והורה להכניסו פנימה. סיפר אותו אדם את סיפורו, והרבי השיב לו, שלא יחשוש. מחיר הצמר גפן יעלה, ולכן עליו להמתין עד לתקופת חג הסוכות, ואז ימכור את סחורתו וירוויח הון רב...

במילים אלו עלתה נשמתו הטהורה של הרבי לגנזי מרומים...

ולא ייחד את הייחודים הקדושים עליהם עמל כל ימי חייו, וכידוע – מתים רק פעם אחת...

אך מסר נפשו עד כלות הנפש ממש בעבור יהודי.... ואלו היו ייחודיו...

עומק העומקים. מה גדולה מעלתם של גדולי ישראל שבכל הדורות, שהסכימו פעמים רבות לוותר על זמנם המוקדש לעלייה רוחנית כדי לסייע ליהודי הזקוק לעזרה.

ובאמת, כשיהודי דואג ליהודי אחר, וכביכול בכך מוותר על העולם הבא שלו למען היהודי השני, דווקא בכך הוא זוכה לעולם הבא.

חג הפסח במחנה העבודה אושוויץ – בירקנאו. ארובות הקרמטוריום המתנשאות אל על פולטות ללא הרף עשן שחור משחור. ריח המוות אינו עוזב אותם לרגע. לייבלה (אריה) וחצק'ל (יחזקאל), צועדים בתוך השורה, בדרך ליום נוסף של עבודת פרך. מימין ומשמאל נובחים הכלבים הנאציים, חלקם הולכים על ארבע ומכשכשים בזנב, וחלקם צועדים על שתי רגלים עטופות במגפי עור בוהקים, מנופפים בפרגול המצויד בגולת מתכת קרה ואכזרית.

"שניכם צודקים"

"שנלר, שנלר" צורחים הקלגסים ומאיצים בשלדים הצועדים. אבל חצקל ולייבל עסוקים בוויכוח סוער. הם מנהלים אותו בחשאי, באופן מקוטע. מביטים בחשש אל הצדדים כדי שחיות הטרף לא יראו אותם כשהם מפטפטים. הוויכוח סוער, הוא טעון מאוד. ניכר על השניים שמדובר בנושא של חיים ומוות. הם יודעים היטב שהנאצים רק מחכים להזדמנות נוספת שתינתן להם כדי להצליף בפרגוליהם או אפילו ללחוץ על ההדק. חיי אדם אינם נחשבים בעיניהם בכלל. במו עיניהם כבר חזו השניים במאות הוצאות להורג, באלפי מעשי רצח. מדי בוקר הם קמים מתוך ידיעה ברורה שהיום הם עלולים למות, ומדי ערב הם אינם יכולים שלא להיות מופתעים מכך שהם הצליחו לשרוד יום נוסף.

רבים מחבריהם לשבי איבדו את שפיותם לחלוטין. גם אלו שכן הצליחו לשמור על מעט שפיות היו עסוקים בעיקר בלשרוד. לא היה להם זמן וכח לנהל ויכוחים. אבל לייבל וחצקל, שני

המשך בעמוד הבא...

בחורים יהודיים מוורשה הפולנית אינם מצליחים להירגע. הוויכוח אינו נותן להם מנוח. בלילה, כשנפלו שבורים ורצוצים על הדרגשים המשיכו השניים להתווכח, כמה מחבריהם הצטרפו לשיחה, ויושבי הצריף נחלקו לשתי מחנות, חלקם מצדדים בעמדתו של חצקל, וחלקם מצדדים בעמדתו של לייבל.

"איסור אכילת חמץ בפסח הוא כה חמור, עד שהחמירה בו התורה יותר מבכל האיסורים האחרים", טוען לייבל בלהט. "כל האיסורים האחרים בטלים ברוב. אם נפלה חתיכה קטנה של בשר חזיר לתוך סיר עם בשר כשר, אפשר לאכול את התבשיל, אם בשר החזיר 'בטל בשישים'. אבל אם נפל אפילו פירור אחד של חמץ לסיר בשבעת ימי הפסח – אסור לאכול את כל הסיר וצריך לשרוף את המאכל כולו. "אז נכון, אנחנו נמצאים באושוויץ, במצב שבו אין לנו ברירה. אנחנו חייבים לאכול חמץ כדי לשרוד. אז נאכל חמץ. אבל כשאני מקבל בבוקר את חתיכת הלחם שלי, אני לא אוכל אותה מיד, כי אני עדיין לא במצב של פיקוח נפש. אני יכול לחכות עוד שעה או שעתיים בלי בעיה, נכון? אז עדיף לחכות, לדחות את אכילת החמץ כמה שאפשר, עד שאגיע למצב של פיקוח נפש, מצב שבו יש חשש שהבריאות שלי תיפגע בגלל הרעב, ורק אז אוכל את פת הלחם".

תומכיו של לייבל מצטרפים אליו בהתלהבות. "נכון, אנחנו חייבים לאכול חמץ, אבל לפחות נראה כבוד לאיסור אכילת חמץ, ונדחה אותו ככל האפשר".

חצקל גם הוא מציג את טיעוניו בפעם המי-יודע-כמה. הוא נעמד על יד החלון ממנו נשקפות ארובות המשרפות המוארות באורו של הירח המלא, ומשיב בלהט לא פחות מזה של חברו לייבל: "צודק. לאכול חמץ זה איסור חמור מאוד, אבל גם אתה מסכים איתי שבסופו של דבר הרי נאלץ לאכול את החמץ. ולא נוכל לדחות את האכילה הזאת ביותר משעתיים או שלוש שעות. הרי כולנו כאן רעבים באופן תמידי, והנאצים הארורים נותנים לנו אוכל רק כדי שנוכל להתקיים ולעבוד עבודות פרך. אפילו לא פירור אחד מיותר. ואם כך, מי שינסה לצום יום אחד אינו אלא חוטא בחטא חמור, כי הוא בעצם מתאבד. "אבל חוץ מאיסור אכילת חמץ יש עוד איסור, יש גם איסור של "בל יראה ובל ימצא", כלומר אסור ליהודי שיהיה ברשותו חמץ בפסח. אפילו אם הוא לא אוכל ממנו. אז כשאתה דוחה את אכילת החמץ בשלוש שעות, אתה בעצם עובר על איסור 'בל יראה ובל ימצא' במשך שלוש שעות, ולאחר מכן גם עובר על איסור אכילת חמץ. לא עדיף שתאכל את החמץ מיד כשאתה מקבל אותו, ואז לפחות נחסוך מעצמנו את האיסור של 'בל יראה ובל ימצא'?...

אחרי השחרור מאושוויץ, כשהחלו האודים העשנים ניצולי המחנות להתאסף ולהתנער מעפר החורבן הנורא שפקד את יהדות אירופה, הובאה השאלה הזאת אל פתחם של גדולי הרבנים. מי מבין השניים צדק, חצק'ל או לייבל?

והתשובה היא ששניהם צדקו, ויותר מכך, שניהם היו צדיקים גמורים. בעודם נמצאים במצב הגרוע ביותר שיכול אדם להיות בו, משועבדים כעבדים שאין בהם חפץ, רעבים ודוויים, מוכים וחבולים, מה שהעסיק אותם היה הרצון להימנע ככל האפשר מאיסור חמץ בפסח.

אם תרצו, זהו הניצחון האמיתי של הרוח היהודית על החיה הנאצית. זוהי הגחלת של נשמת ישראל. אפשר להכות בה, אפשר לחבוט בה ללא רחם, אבל אי אפשר לכבות אותה. היא אולי תתעמעם ליום או ליומיים, לשנה או לשנתיים, אבל היא תמיד תישאר גחלת לוחשת, יוקדת באש של אהבה לבורא העולם, באש של נאמנות לנותן התורה. גם כשהוא ניסה אותם בניסיון הכי קשה, הצליחו רבים מהיהודים לשמור לא רק על שפיות, אלא גם על נאמנות ועל רמה גבוה של רוחניות.

הסיפור נכתב לזכר ששת מיליון הקדושים, לרגל 'יום הקדיש הכללי' אותו נציין ביום שלישי עשרה בטבת.

■

שביבים / שאול שיף

■ תפסיק להיות חמור!!

פעם אחת הנמר הסתובב רעב ביער, עבר יום - עברו יומיים, הרעב התגבר והוא החליט להציע את עצמו לתפקיד נמר בגן החיות. בכל זאת עדיף לחיות בשבי, מאשר למות משוחרר. הוא פנה להנהלת גן החיות, תיאם פגישה עם המנהל, והציע את מועמדותו. המנהל שמע והשיב בצער: "אין לי כרגע צורך בנמר אך יש לי הצעה אחרת בשבילך. לפני שבועיים מת הקוף, ועדיין אין לנו קוף אחר, אז אולי תסכים לשמש בתפקיד הקוף...?". השיב הנמר: "הייתי לוקח בשמחה את התפקיד, אך בחיים לא הייתי קוף, אין לי שום מושג מה קוף אמור לעשות". "אל דאגה", השיב המנהל "הכל יהיה בסדר. אתה תקבל הדרכה צמודה עד שתדע להיות קוף מבטן ומלידה". וכך היה. הנמר למד לטפס על עצים, לבצע פעלולים, לעשן סיגריות, ממש כמו קוף אמיתי. היה לו קשה, בכל זאת הוא לא בדיוק במשקל של קוף, אך מה לא עושים בשביל הפרנסה...

הכל זרם, הוא נכנס לתפקיד, אך הקושי היחידי היה עם האוכל. אחרי יום עבודה מפרך ושעות של פעלולים וטיפוסים, הכניס לו המטפל

כמה בננות עם קצת בוטנים, בקושי מנה ראשונה... הוא הרגיש שאם המצב יימשך כך, הוא פשוט יגווע ברעב. הוא החליט להסתובב בגן החיות ולבדוק אם יש משהו אטרקטיבי יותר... הוא תר וחיפש עד שהגיע לכלוב בו כתוב באותיות גדולות "נמרים". הוא נכנס פנימה, גלגל שיחה עם השוהה בתוכו, והרגיש ממש כמו בבית,... תוך כדי שיחה, הוא שם לב שבצד הכלוב מונחים כמויות של אוכל. הוא הרגיש איך שהרוק עולה לו בגרון, ושאל את הדייר: "למה אתה לא אוכל? אם היה לי כזה אוכל הייתי מחיה את נפשי". השיב לו הלה: "אספר לך את האמת, אני בעצם קוף. לפני שנה המצב ביער היה מאד קשה, ולא היה מה לאכול. התגברתי על הבושה, והצעתי את עצמי כקוף בגן החיות. בפגישה הסביר לי המנהל שאין לו צורך בקופים, וכי הוא מחפש באופן דחוף נמר, והוא הציע לי לשמש כנמר. אני קצת עומד על שתיים, קצת מוחא כפיים וכולם מרוצים. המטפל שלי מביא לי אוכל בכמויות של נמר, בזמן שרק לך אני מגלה כי אני בעצם קוף, אני פשוט לא מסוגל לאכול כמויות כאלו של אוכל". "נפלא", קרא הנמר, "בא נלך אל המנהל ונסביר לו שבמקום שאני אהיה נמר-קוף, ואתה תהיה קוף-נמר כל אחד יעשה את התפקיד לו והכל יסתדר!..."

למחרת נפגשו עם המנהל, שמו את הדברים על השולחן, ולתדהמתם המנהל ממש כעס... הוא דפק על השולחן וצרח: "לא יקום ולא יהיה ! כל אחד נשאר במקום שבו שובץ!!!"

"סליחה" אמר הנמר, "כבוד המנהל, אתה מדבר ממש כמו חמור..."

"נכון", ענה המנהל, "אספר לכם את האמת, אני בעצם חמור. לפני כשנתיים, בעקבות קשיים כלכליים, הצעתי את עצמי לשמש בגן חיות כחמור, אך חזרו אלי מן ההנהלה ואמרו לי שחמור כבר יש, אבל מחפשים מנהל... ומאז ועד היום אני מנהל".

כך זה נראה כשהנמר קוף, החמור מנהל, והמנהל חמור... שגעון!

יש אנשים שאינם בודקים אם הם בתפקיד המתאים להם. אותם אנשים שאין להם מודעות עצמית, רק מתחברים לאנשים שהם היו רוצים להיות כמותם, אך הם אינם מחוברים לעצמם. ומה התוצאה? הם מפסידים כפל כפליים. להיות 'מישהו אחר' הם בטח לא יהיו, אי אפשר להיות כמו השני. ומה שהוא בעצמו - הוא גם לא, כי הוא עסוק בלהיות השני...

ומכיוון שכל אדם מקבל כלים לפי התפקיד שלו בעולמו, אז אדם מסתכל על השני ואומר: "ריבונו של עולם, תראה מה הוא קיבל... הוא קיבל אישה, קיבל ילדים, וההוא קיבל פרנסה, ותראה איזה בית ההוא הקים... מה אני קיבלתי?!" הוא אינו מצליח להבין שאין לו מה לעשות עם הכלים הללו...

כהן בעל מום מעולם לא יבקש להקריב קורבנות. למה? כי הוא יודע - הוא לא ב-'פרשה'. זה לא קשור אליו. כך גם אדם צרוך להכיר את מקומו ואת תפקידו, "זה מה שה' נתן לי, ה' רוצה שאני אעבוד אותו עם הכלים הללו - עם זה אני אסתדר. אם זה מה שיש לי, אז זה התפקיד שלי, וזה רצון ה'."

אמר פעם אחד האדמו"רים: אם אני זה אני כי אתה זה אתה, ואתה זה אתה כי אני זה אני, אז אני לא אני ואתה לא אתה. אבל אם אני זה אני, ואתה זה אתה, אז אתה זה אתה ואני זה אני.

[מעובד מתוך אפריון שלמה]

שווים של יסורים בעולם הזה

/ יעקב לוסטיג

(סיפור אמיתי מסמר שיער שסיפר הרב יעקב גלינסקי זצ"ל על רופא שהחליט לסיים את חייו של חולה שהתייסר וסבל מכאבים עזים, ועל טענותיו של המת לרופא בחלום)

כששהיתי בבית החולים, הגיע אלי רופא. מוטרד היה בעליל, ביקש להתייעץ איתי: "כבוד הרב", הוא סיפר, "לפני ימים אחדים שהה במחלקה חולה אנוש, שהתייסר בייסורים קשים ומרים. גופו היה אכול, המחלה הממאירה עשתה בו שמות. הוא נאנח ונאנק ללא הרף, ולא היתה כל תקוה.

"נראה היה שעדיף לו לחולה הזה למות, ובאופן טבעי הוא כבר מזמן היה מת, אלא שהמכשירים השונים החזיקו אותו בחיים. בביקור הרופאים האחרון הוחלט שאין עוד טעם בהארכת חייו. הרופא הבכיר הורה לי", כך מספר הרופא, "להוציא את התקע מהשקע ולשים קץ לסבלו של החולה. עשיתי כדבריו והחולה החל לפרכס. כעבור שלוש שעות בא הקץ לסבלו". ממשיך הרופא לספר: "הלילה התגלה אלי אותו חולה, ופנה אלי בשאלה נוקבת, "למה עשית את זה?" "גאלתי אותך מייסוריך", ענה לו הרופא. "למה?!" התמרמר החולה. "הנשמה שלי עלתה לשמים, והודיעו לי שנקצבו לי עוד ארבעה ימי התייסרות בעולם הזה כדי למרק את כל עוונותי וחטאי. אם הייתי סובל עוד ארבעה ימים תמימים, הייתי נכנס לגן עדן באופן מיידי, אבל בגלל שאתה ניתקת את המכשירים והקדמת את מותי, אני עכשיו צריך להיכנס לגהינם לתקופה ממושכת. למה עשית לי דבר כזה?".

והרופא הנסער בא לשמוע: זה באמת כך?! וכי למה לא יסבול בגהינום ארבעה ימים ולאחר מכן ילך לגן עדן? מה? בגהינום אין אפשרות לייסר אותו ייסורים קשים לפחות כמו שסבל במהלך המחלה שלו? מה ההבדל אם הוא סובל כאן או סובל שם?

אמרתי לו: "ודאי! העולם הזה קרוי בשם 'עולם הצמצום'. כל מצווה קטנה כאן פועלת גדולות ונצורות בעולם העליון. ועבירה קטנה כאן מחשיכה עולמות. כך גם יסורים קטנים כאן, חוסכים משהו מהגיהנום, שהרמב"ן כותב (בהקדמת פרושו לספר איוב) ששעה בגהינום גרועה יותר מחיים שלמים של ייסורי איוב בעולם הזה.

הוספתי וסיפרתי לו סיפור מהגאון מוילנא זצ"ל שישב עם תלמידיו ואמר להם: "דעו, שכל מה שנאמר בספר 'ראשית חכמה' אודות היסורים הנוראים של הגיהנום, הכל אמת לאמיתה, ולמעשה הייסורים בגהינום הם גרועים הרבה יותר מכפי שהם מתוארים בספר זה. הדברים הרעישו כל כך, עד שאחד התלמידים חלה מרוב פחד ובעתה. באו והודיעו לגאון מוילנא, ואמר: "נלך אליו, ונקיים בו מצות ביקור חולים". התלוו התלמידים אל הגאון והיו בטוחים שהוא ירגיע את תלמידו ויאמר שלא צריך לקחת כך ללב את הדברים, ושבעצם הגהינום לא נורא כל כך. אבל כשהתאספו מסביב למיטתו של התלמיד החולה אמר לו הגאון: "דע, שכל מה שאמרתי לך, הוא אמת לאמיתו, וזה בלשון המעטה. האמת היא שאין לנו בכלל את היכולת להבין עד כמה יסורי הגיהנום הם נוראיים! אבל שכחתי להוסיף פרט אחד - שאין לנו מושג כמה חוסכים יסורים שמתייסרים בעולם הזה! על כל צער קטן בעולם הזה, אנחנו חוסכים לעצמנו ייסורים קשים מאוד בגהינום".

אמרתי לאותו רופא, זה בעצם מה שהנפטר אומר לך, שהוא אמור לסבול זמן רב בגהינום, כי ארבעה ימי יסורים בעולם הזה היו חוסכים

לו הכל אלמלא היית מקדים את מותו.

נרעש הרופא, ושאל: "אז מה עלי לעשות?!"

אמרתי לו: "תשמע , הנפטר הזה יש לו דאגות משלו. הוא עומד להישלח אל הגהינום. אתה חושב שאין לו מה לעשות אלא לרדת לעולם הזה ולהתאונן בפניך על מה שעשית לו?! סביר להניח שלא כל נפטר יכול לרדת כאוות נפשו, צריך לזה אישור מיוחד מהבית דין של מעלה, ולמה באמת אישרו לו לבוא אליך? סתם כדי לעדכן אותך שתדע מה קורה שם? בוודאי שלא!

"הנפטר התכוון לרמוז לך שהוא רוצה שאתה תחזור בתשובה בזכות הסיפור הזה, שתתחיל לקיים מצוות, והמצוות הללו יזקפו לזכותו". והרופא שב בתשובה שלימה!

לזכות לבנים צדיקים

סיפר יהודי, שהיה בן בית אצל רבי מרדכי שוואב, תלמידו של ה"חפץ חיים". רבי מרדכי שוואב וכל אחיו היו תלמידי חכמים מופלגים, עובדי ה' ובעלי מעלה. אותו יהודי שאל את רבי מרדכי - איך זוכים לכאלה ילדים? גם אני רוצה לזכות בזה. הוא שאל פעם ופעמיים, אך רבי מרדכי לא ענה, עד שפעם אחת לקח היהודי כיסא, התיישב לידו ואמר: "אני לא זז מפה, עד שאתה עונה לי מדוע אביך זכה לזה".

"אתה עקשן גדול", חייך אליו רבי מרדכי, "קשה לעמוד מולך... ובכן, אבי היה אדם פשוט. זמן קצר לאחר נישואיו, הוא ניגש אל הבימה בבית הכנסת, ודפק עליה כדי להודיע הודעה. הוא לא היה גבאי, ובגרמניה שום אדם מלבד הגבאי לא העז לדפוק על הבימה.

"הכול השתתקו מופתעים, והוא הכריז: 'אני צריך אתכם לעדות'... הם לא הבינו כלל מה הוא רוצה, ואז הוא ניגש לארון הקודש ואמר: 'ריבונו של עולם, כל האנשים כאן בבית הכנסת עדים, שאני אף פעם לא דיברתי בתפילה, ואני גם מבטיח שלא אדבר אף פעם בתפילה. אני לא צריך כסף ולא כבוד, רק דבר אחד: אני מבקש מריבונו של עולם - אנא, זכה אותי בילדים צדיקים שעוסקים בתורה'".

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net